

Охріменко Ганна Валеріївна

Завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності

кандидат історичних наук, доцент

Національний університет «Острозька академія»

**ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА
СПРАВА» (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»)**

Наукове дослідження присвячене висвітленню питання про особливості підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, формуванні фахових компетентностей, на основі аналізу змістового наповнення обов'язкової дисципліни для професійної підготовки – «Бібліотечна справа» у Національному університеті «Острозька академія». Подано детальну характеристику змістовим модулям дисципліни та показано її відповідність програмним результатам навчання, згідно освітньо-професійної програми зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого рівня вищої освіти.

Ключові слова: бібліотечна справа, освітньо-професійна програма, інформаційна справа, вища освіта.

Постановка проблеми

Після введення у дію постанови Кабінету міністрів України №266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється навчання здобувачів вищої освіти», напрям підготовки «Документознавство та інформаційна діяльність» була переведена до спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Така трансформація спричинила і зміни у навчальних планах університетів, які здійснювали підготовку документознавців та інформаційних аналітиків. Зокрема, необхідним став крок внесення до переліку обов'язкових профільних дисциплін, тих які безпосередньо пов'язані з бібліотечно-інформаційними технологіями та бібліотечним менеджментом.

Однак, не всі університети в Україні, які здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», вводять внутрішні спеціалізації, пов'язані з підготовкою фахівців з бібліотечних технологій. Основною причиною є низький показник подачі заяв абітурієнтів останніх вступних кампаній на спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [2]. Відповідно університети прагнуть зменшити ризик так званої «непопулярності» професії бібліотекаря, яка існує у суспільних стереотипах українців. Однак, регресивний шлях у вирішенні проблеми підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної справи, який полягає у «замовчуванні» бібліотекознавчих дисциплін у навчальних планах – не варіант. Важливим є розробка інноваційних дисциплін з бібліотечно-інформаційних технологій, які пропагуватимуть інтегровані компетентності фахівців з цієї спеціальності у різних сферах професійної діяльності, формуватимуть новий імідж бібліотеки.

Мета та завдання наукового дослідження

Основною метою даного дослідження є презентація змістової складової дисципліни «Бібліотечна справа», яка викладається студентам спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національного університету «Острозька академія». Дослідницькими завданнями є: 1) опис фахових компетентностей, які має сформувати дисципліна «Бібліотечна справа» у майбутніх фахівців з інформаційної діяльності; 2) детальна характеристика-анотація змістових модулів курсу; 3) висвітлення програмних результатів навчання, які очікуються після прослуховування курсу.

Основний виклад матеріалу

Бібліотечна справа як прикладна дисципліна спрямована на формування комплексу знань та вмінь з традиційного та дистанційного інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів бібліотек та інформаційно-ресурсних центрів. Головне завдання вивчення дисципліни «Бібліотечна справа» полягає в тому, щоб навчитися застосовувати традиційні та інноваційні методики у роботі бібліотек на практиці.

В Національному університеті «Острозька академія» дисципліна «Бібліотечна справа» читається на першому курсі бакалаврської програми для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», розрахована на 180 годин (6 ECTS) аудиторної (56 годин) та самостійної роботи (122 годин). Дисципліна належить до обов'язкових дисциплін професійної підготовки.

За результатами вивчення курсу «Бібліотечна справа» слухачі мають набути перш за все загальних компетентностей: 1) здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; 2) здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; 3) знання та розуміння предметної області та професійної діяльності; 4) навички використання інформаційних і комунікативних технологій; 5) здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; 6) здатність спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) [3; 4].

Окрім загальних компетентностей, дисципліна «Бібліотечна справа» покликана сформувати фахові компетентності: 1) здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, розповсюдження та надання в користування інформації у будь-яких форматах; 2) здатність використовувати методи систематизації, пошуку, збереження, класифікації інформації для різних типів контенту та носіїв; 3) здатність аналізувати закономірності розвитку, документно-інформаційних потоків та масивів, як штучно створеної підсистеми соціальних комунікацій; 4) здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації; 5) здатність впроваджувати інноваційні технології виробництва інформаційних продуктів і послуг, підвищення якості інформаційного обслуговування користувачів інформаційних, бібліотечних та архівних установ; 6) здатність проектувати та створювати документно-інформаційні ресурси, продукти та послуги; 7) здатність використовувати PR та інші прикладні соціокультурні технології в умовах сучасної інформаційно-технологічної

інфраструктури; 8) здатність адмініструвати соціальні мережі, електронні бібліотеки та архіви; 9) здатність використовувати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організувати електронні бібліотеки та архіви [3; 4].

Відповідно до вимог щодо формування загальних та фахових компетентностей, прописаних у освітньо-професійній програмі «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Національного університету «Острозька академія» (наказ № 45 від 26 квітня 2019 року) та стандарті вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (наказ МОН №1378 від 12 грудня 2018 року), змістове наповнення дисципліни «Бібліотечна справа» містить такі теми для опрацювання:

1. **Тема 1. «Бібліотека як комунікаційна установа в інформаційному просторі».** Питання, які розкривають дану тему присвячені трактуванню ролі бібліотеки у сучасному науковому просторі, базовим функціям та видам бібліотеки, а також сучасним перспективам розвитку бібліотеки.

2. **Тема 2. «Бібліотека як технологічна система».** Важливими аспектами даного модулю є структурно-функціональна характеристика технологічної моделі бібліотеки та, на основі цього, усвідомлення соціальної функції бібліотеки, поряд з культурними та освітніми технологіями.

3. **Тема 3. «Ресурсне забезпечення бібліотечної технології»** є логічним продовженням другої теми, адже детально розписує важливу підсистему технологічної моделі бібліотеки – сукупність ресурсів та процесів у бібліотечній діяльності.

4. **Тема 4. «Інформаційні продукти та послуги бібліотеки»** присвячена характеристиці багатозначності трактування понять «інформаційний продукт» та «інформаційна послуга»; подана інформація про комплексну асортиментну базу, яку може забезпечити сучасна бібліотечна установа.

5. **Тема 5. «Технологічне проєктування бібліотечний процесів»** покроково визначає процес виробництва конкретного інформаційного продукту (послуги) бібліотекою.

6. **Тема 6. «Оцінка ефективності бібліотечної технології»** торкається важливих питань: 1) показники та критерії ефективності бібліотечної технології; 2) підходи до визначення соціальної та економічної ефективності бібліотечної діяльності; 3) основні підходи до визначення якості інформаційних продуктів та послуг.

7. **Тема 7. «Інноваційні механізми розвитку бібліотек, стратегічне планування в бібліотеках»** показує роль інноваційного менеджменту для здійснення управлінських функцій в бібліотечній установі. Акцентується увага саме на стратегічному плануванні та на психологічній складовій в управлінні нововведеннями в бібліотеці.

8. **Тема 8. «Бібліотечний маркетинг: загальна характеристика»** присвячена теоретичним та практичним аспектам маркетинг-міксу (комплексу маркетингу) для популяризації бібліотечних закладів та закладів культури.

9. **Тема 9. «Фандрайзинг діяльність бібліотек в Україні»** є логічним продовження теми про бібліотечний маркетинг і пояснює ініціативну політику бібліотеки для здійснення проєктної діяльності, залучення стейтхолдерів для розвитку бібліотечних технологій.

10. **Тема 10. «Професійна етика бібліотекаря»** презентує питання щодо професійних та особистісних якостей бібліотечного фахівця; принципів медіаграмотності фахівця з інформаційно-бібліотечних технологій [1].

Прикладна частина дисципліни включає вирішення практичних кейсів:

- Визначення місії, пріоритетів розвитку бібліотеки (на вибір студента).
- Розробка стратегічного плану розвитку бібліотеки (на вибір студента).
- Розробка анкети для соціологічного дослідження «Студент ЗВО – користувач університетської бібліотеки».
- Розробка асортименту послуг бібліотеки відповідно до інформаційних потреб користувачів (на основі сегментування).
- Визначення нових видів послуг, які надають бібліотеки на основі використання комп'ютерних технологій.

- Компаративний аналіз соціальної ефективності бібліотечної технології.
- Розробка моделі різни типів бібліотечних інновацій в Україні, на основі світового досвіду.
- Формування баз даних про благодійні фонди, які опуюються бібліотечними установами.
- Розробка тренінгової програми з питань медіаграмотності для фахівця з інформаційно-бібліотечних технологій.

Таким чином, змістове наповнення дисципліни «Бібліотечна справа» повністю спрямована на формування таких програмних результатів навчання:

1. Знати і розуміти наукові засади організації, модернізації та впровадження новітніх технологій в інформаційній, бібліотечній та архівній діяльності.

2. Застосовувати у професійній діяльності технологій інформаційного менеджменту, створення і підтримки функціонування електронний бібліотек та архівів, методологію вивчення та задоволення культурних та інформаційних потреб користувачів.

3. Узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням та використанням.

4. Забезпечувати ефективність функціонування документно-комунікаційних систем.

5. Здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання професійних завдань

6. Застосовувати сучасні методики і технології автоматизованого опрацювання інформації, формування та використання електронних інформаційних ресурсів та сервісів [3; 4].

Перспективи подальших досліджень

Введення спеціалізованих дисциплін з бібліотечно-інформаційних технологій – це важливий крок до зміни парадигми мислення щодо ролі бібліотеки для розвитку культурно-просвітницького потенціалу українських

громадян. Університетські курси з бібліотечної справи мають бути орієнтовані на актуалізацію тематичного наповнення. Зокрема, важливими для підготовки фахівця за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є теми: 1) проблеми та перспективи впровадження інноваційних технологій для публічних та наукових бібліотек, архівів та інформаційних центрів в Україні та за кордоном; 2) гендерний паритет у сфері бібліотечного менеджменту у ретроспективі та перспективі; 3) місія сучасних університетських бібліотек; 4) інструментарій інформаційного аналітика у роботі з науково-метричною інформацією та відкритими даними; 5) особливості підготовки фахівців з інформаційної справи та бібліотечного менеджменту.

Список використаних джерел

1. Бібліотечна справа: навчальний курс для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національного університету «Острозька академія» (2019). Розробник: доц. Охріменко Г.В. URL: <https://moodle.oa.edu.ua/course/view.php?id=1072>.

2. Вступна кампанія-2019. Статистика. ЄДБО. URL: <https://vstup2019.edbo.gov.ua/statistics/requests-by-university/?qualification=1&education-base=40&speciality=029>.

3. Зубарева М.А., Охріменко Г.В., Бондарчук Я.В. та ін..(2019). Освітньо-професійна програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено наказом ректора Національного університету «Острозька академія» № 45 від 26 квітня 2019 року. Острог. 18 с.

4. Пелецишин А.М., Палеха Ю.І., Бачинська Н.А. та ін. (2018). Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 1378 від 12 грудня 2018 року. Київ. 16 с.